

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-667-6-33>

**CONTINUITY OF THE MODERNIST TRADITION
IN 21ST-CENTURY ARCHITECTURE AND PLASTIC ART:
FROM SPATIAL RECONSTRUCTION
TO ANTHROPOCENTRIC PRACTICES**

**ТЯГЛИСТЬ МОДЕРНІСТСЬКОЇ ТРАДИЦІЇ В АРХІТЕКТУРІ
ТА ПЛАСТИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ XXI СТОЛІТТЯ:
ВІД ПРОСТОРОВОЇ РЕКОНСТРУКЦІЇ
ДО АНТРОПОЦЕНТРИЧНИХ ПРАКТИК**

Diachenko A. V.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Member of the
Union of Designers of Ukraine, Member
of the National Union of Artists
of Ukraine
Associate Professor at the Department
of Industrial Design and Computer
Technologies, Dean of the Faculty of
Decorative and Applied Arts
Kyiv State Academy of Decorative and
Applied Arts and Design named after
Mykhailo Boychuk
Kyiv, Ukraine*

Дяченко А. В.

*кандидатка педагогічних наук,
доцентка, членкиня Спілки дизайнерів
України, членкиня Національної
спілки художників України,
доцентка кафедри промислового
дизайну і комп'ютерних технологій,
деканка факультету декоративно-
прикладного мистецтва
Київська державна академія
декоративно-прикладного мистецтва
і дизайну імені Михайла Бойчука
м. Київ, Україна*

Сучасні трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні в умовах війни та прогнозованої післявоєнної реконструкції, актуалізують питання переосмислення архітектурного й мистецького середовища як цілісної системи формування гуманістичного простору. Масштабні руйнування міської інфраструктури ставлять перед архітекторами й художниками завдання не відтворення втрачених форм, а створення якісно нового середовища, здатного відповідати соціальним, психологічним та екологічним викликам сучасності. У цьому контексті модерністська парадигма, звільнена від догматизму та адаптована до новітніх технологій, постає як продуктивна основа для формування людиноорієнтованого міського простору.

Принципи функціональної доцільності, конструктивної чесності та відкритості, закладені в ідеології модернізму, у XXI столітті набувають нового змісту, поєднуючись із концепціями сталого розвитку, екологічної відповідальності та інтеграції інтелектуальних інженерних систем. Відтак архітектура дедалі частіше розглядається не

лише як матеріальна оболонка, а як динамічна структура, що реагує на кліматичні умови, соціальні сценарії та зміну способів взаємодії людини з простором.

Показовим у цьому сенсі є залучення світового архітектурного досвіду до процесів відновлення українських міст, зокрема участь Нормана Роберта Фостера та бюро Foster + Partners у розробці концепції реконструкції Харкова [1]. Така співпраця свідчить про включення українського урбаністичного дискурсу до глобального контексту, де модерністська традиція осмислюється крізь призму хай-тек естетики, параметричного проектування та екологічного інжинірингу. Архітектурна мова Фостера базується на взаємозв'язку технології та форми, де використання скла й металу не лише формує візуальну легкість конструкцій, а й забезпечує прозорість, відкритість і багатофункціональність простору.

У знакових проєктах архітектора простежується тенденція до перетворення інженерної логіки на художній принцип. Будівля банку HSBC у Гонконзі демонструє радикальний перегляд типології фінансової установи, де внутрішня структура стає частиною зовнішнього образу, а простір – відкритим і публічним. Віадук Мійо, у свою чергу, засвідчує можливість поєднання масштабної інфраструктурної споруди з мінімалістичною естетикою та ландшафтною гармонією. Застосування складних інженерних розрахунків і екологічних алгоритмів у проєктах купола Рейстагу, вежі Swiss Re Tower чи реконструкції Смітсонівського музею підтверджує життєздатність модерністської ідеї синтезу форми, функції та соціальної відповідальності [3].

Паралельно з архітектурними практиками модерністська традиція зазнала суттєвих трансформацій у пластичному мистецтві. Перша половина ХХ століття стала періодом інтенсивного стилістичного експериментування, коли скульптура виходила за межі академічних канонів і відкривала нові способи роботи з простором, матеріалом і рухом. Від реалістичних і монументально-ідеологічних форм до конструктивізму, абстракції та сюрреалістичних пошуків – модерна пластика сформувала поле для подальшого осмислення скульптури як просторової дії. Творчість К. Бранкузі, О. Архипенка, Ж. Ліпшиця, П. Пікассо та інших митців стала фундаментом для розвитку мінімалістичних і концептуальних стратегій другої половини століття [5, с.747].

Особливе місце у цій еволюції посідає досвід Річарда Серри, який радикально змінив уявлення про скульптуру як автономний об'єкт. Працюючи з масивними сталевими площинами, митець перетворив матеріал на активний чинник формування просторового досвіду. Його роботи не стільки репрезентують форму, скільки організують

ситуацію фізичної присутності глядача в просторі. Скульптура у Серри функціонує як середовище, що провокує рух, напругу та тілесне усвідомлення масштабу.

Резонансний проєкт «Похила арка» став прикладом конфлікту між концептуальним баченням митця та утилітарними очікуваннями суспільства. Втручання скульптури в звичні маршрути пересування змінювало сценарій користування публічним простором, змушуючи людину переосмислювати власну позицію в міському середовищі. Демонтаж об'єкта актуалізував питання меж художньої свободи та ролі мистецтва у формуванні міського досвіду, водночас підкресливши принцип *site-specific* як ключовий для модерністської та постмодерністської пластики.

Інші проєкти Серри, зокрема «Точка опори» в Лондоні, демонструють потенціал монументальної мінімалістичної форми як інструменту антропологічного дослідження. Залучення глядача до внутрішнього простору скульптури трансформує його з пасивного спостерігача на активного учасника просторового процесу. У цьому вимірі пластика постає засобом пізнання власної тілесності та ідентичності у штучно сформованому середовищі [2].

Сучасне українське мистецтво органічно інтегрує ці напрацювання, переосмислюючи модерністські принципи у контексті актуальних соціально-політичних реалій. Інсталяційні практики Олексія Сая демонструють, як індустріальні матеріали та естетика конструктивізму можуть слугувати інструментом критичного аналізу суспільних процесів. Його об'єкти функціонують як просторові метафори, що поєднують формальну лаконічність із виразним соціальним підтекстом.

Подальший розвиток модерністської ідеї дематеріалізації знаходить відображення у практиках Івана Світличного, який працює в галузі аудіо-скульптури [4, с. 100–103]. Перенесення пластичної форми в звуковий вимір руйнує традиційні межі між матеріальним об'єктом і ментальним образом, змушуючи глядача самостійно конструювати простір у свідомості. Такий підхід засвідчує, що сучасна пластика може існувати поза фізичною оболонкою, зберігаючи при цьому модерністську ідею структурної чіткості та концептуальної цілісності.

Отже, модерністська традиція у сучасному мистецькому процесі постає не як завершений історичний етап, а як динамічний інтелектуальний ресурс. Її еволюція – від матеріальної функціональності до цифрових та алгоритмічних форм – підтверджує здатність модернізму адаптуватися до нових технологічних і соціальних умов. В архітектурі та пластичі XXI століття модерністська лаконічність, доповнена екологічними, медіа- та параметричними інструментами,

продовжує формувати простір як середовище взаємодії, самопізнання та соціальної відповідальності.

Література:

1. Деге Ш. Норман Фостер: зірковий архітектор святкує 90-річчя. *DW*. 31 травня 2025. URL: <https://www.dw.com/uk/norman-foster-zirkovij-arhitektor-svatkue-90ricca/g-18489579>
2. Залізна людина: видатний скульптор Річард Серра – в 4 роботах. *L'officiel*. 23 березня 2024. URL: <https://officiel-online.com/lifestyle-2/style-life/richard-serra-the-most-famous-and-influential-works/>
3. Конопльова М. Британський архітектор, який збудував найвищий міст у світі, готовий відновлювати Харків. *#Шотам*. 13 квітня 2022. URL: <https://shotam.info/brytanskyu-arkhitektor-iakyy-zbuduvav-payvyshchyy-mist-u-sviti-hotovyyu-vidnovliuvaty-kharkiv/>
4. Одрехівський В. Українська скульптура ХХІ століття: проблема інтермедіальності та жанрово-видового синтезу. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. 2017. Випуск 31. С. 100–103.
5. Одрехівський В. Початок ХХ століття. Авантюра модерної скульптури. *Народознавчі зошити*. 2013. № 4 (112). С. 747.